

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 13/00-85

Ústavný súd Slovenskej republiky na verejnom zasadnutí dňa 10. júla 2001 v senáte zloženom z predsedu senátu Daniela Švábyho a zo sudcov Štefana Ogurčáka a Lajosa Mészárosa prerokoval prijatý podnet M. S., bytom K., zastúpenej advokátom JUDr. P. Z., Advokátska kancelária, K., ktorým namietala porušenie jej základných práv zaručených v čl. 19 ods. 1 a 2, čl. 20 ods. 1 a 3, čl. 21 ods. 3 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v spojitosti s rozhodovaním veci Okresného súdu v Poprade sp. zn. 11 C 822/96 týkajúcej sa jej vypratania bytu na M. ul. v P. bez zabezpečenia bytovej náhrady, za účasti Krajského súdu v Prešove a mesta Poprad, a takto

r o z h o d o l :

1. Krajský súd v Prešove rozsudkom z 29. októbra 1997 č. k. 1 Co 131/97-49, ktorým potvrdil rozsudok Okresného súdu v Poprade z 31. októbra 1996 č. k. 11 C 822/96-28 v časti týkajúcej sa povinnosti M. S. vypratať byt nachádzajúci sa na M. ul. v P. do 30 dní od právoplatnosti rozsudku, p o r u š i l jej základné práva zaručené v čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 3 v spojení s čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Vo zvyšnej časti návrhu nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením z 12. apríla 2000 sp. zn. I. ÚS 13/00 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na konanie podnet (ďalej len „návrh“) M. S., bytom K. (ďalej len „navrhovateľka“), v časti, v ktorej navrhovateľka namietala porušenie jej ústavných práv podľa čl. 19, čl. 20 ods. 1 a 3 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v spojitosti s rozhodovaním veci Okresného súdu v Poprade (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 11 C 822/96 týkajúcej sa vypratania bytu na M. ul. v P. bez zabezpečenia bytovej náhrady.

Navrhovateľka namietala, že rozhodnutie súdu nebolo spravodlivé, pretože pri aplikácii § 706 Občianskeho zákonníka sa v jej prípade nenašli žiadne poľahčujúce okolnosti a musela sa z otcovho bytu (na M. ul. v P.), v ktorom si chcela riešiť svoju bytovú situáciu, vystáhnovať bez poskytnutia bytovej náhrady.

Bytovému podniku, resp. mestu Poprad, vytýkala, že podal predmetnú žalobu na súd až v roku 1996, hoci mal vedomosť, že býva v otcovom byte od roku 1992, kedy žiadala o zmenu trvalého pobytu, resp. v marci 1996 aj o odkúpenie otcovho bytu.

Ďalej namietala spôsob, akým sa v jej prípade prihliadlo na skutočnosť, že deti dedili byt v K. po svojom otcovi. Tvrdila, že táto skutočnosť bola zneužitá na ujmu jej práv, pretože sa v tejto súvislosti uviedlo, že sa môže nastáhnovať do bytu syna a že si svoj bytový problém môže riešiť v tomto byte bez poskytnutia bytovej náhrady. Avšak rozhodnutím súdu jej samej ani jej dcére v synovom byte „nič“ nevznikne. Považovala takéto bývanie za rovnako protiprávne, ako bolo považované za protiprávne jej bývanie v otcovom byte, a

zároveň otázkou „v prospech koho sa otcov byt vypratal“ vyslovila pochybnosť o legitímnosti postupu pri jej vypratání z otcovho bytu.

K prijatému podnetu sa písomne vyjadrili JUDr. I. B., predseda Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“), a Ing. Š. K., primátor mesta Poprad (ďalej len „mesto Poprad“). Následne sa k ich vyjadreniam písomne vyjadril advokát JUDr. P. Z., ktorého navrhovateľka splnomocnila na jej zastupovanie v konaní pred ústavným súdom (ďalej len „právny zástupca navrhovateľky“).

Krajský súd v písomnom vyjadrení zo 4. mája 2000 uviedol, že tvrdenia navrhovateľky sú právne bezvýznamné vo vzťahu ku skutkovému stavu a právnomu posúdeniu veci, ku ktorým dospel odvolací súd v predmetnom konaní.

V tomto konaní bolo prejednávané odvolanie navrhovateľky (v pôvodnom konaní žalovanej) proti rozsudku okresného súdu č. k. 11 C 822/96-28 z 31. októbra 1996, ktorým jej bolo uložené vypratať byt nachádzajúci sa v P. na M. ul. bez zabezpečenia bytovej náhrady.

Odvolací súd dospel k záveru, že rozhodnutie súdu prvého stupňa je vecne správne, založené na správnom zistení skutkového stavu a správnom právnom posúdení veci.

Navrhovateľka žila v byte na M. ul. od roku 1992, kedy sa do tohto bytu, ktorého nájomcom bol jej otec, nastahovala v dôsledku rozporov a problémov vo svojom manželstve. Otec navrhovateľky zomrel 21. januára 1994. V tom čase bola navrhovateľka spoločnou nájomníčkou a členkou družstva, pokiaľ ide o byt nachádzajúci sa v P. na T. ul., kde bývala pred odchodom do bytu na M. ul. v P..

V čase smrti svojho otca 21. januára 1994 nemohla navrhovateľka splniť podmienky prechodu nájmu bytu podľa § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka so zreteľom na to, že mala vlastný byt v P. na T. ulici. Podobne nemohli splniť túto podmienku prechodu nájmu ani jej deti ako spolužijúce osoby, ktoré mali len odvodené práva bývania v byte na M. ul. v P., a to od navrhovateľky – svojej matky so súhlasom ich starého otca.

Preto rozhodnutia súdov oboch stupňov sú vecne správne a v závislosti od toho krajský súd navrhol podnet navrhovateľky zamietnuť.

Mesto Poprad v písomnom vyjadrení z 9. mája 2000 uviedlo, že v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 11 C 822/96 týkajúcom sa ochrany vlastníckych práv – vypratanie bytu postupovalo mesto Poprad v súlade s platnými normami. Zo strany mesta Poprad nedošlo k porušeniu zákona. Okresný súd vykonal dôkladné dokazovanie a na základe toho aj rozhodol. Skutočnosti, ktoré sú uvedené v podnete, sú osobné vyjadrenia navrhovateľky nezodpovedajúce nášmu právnomu poriadku.

Právny zástupca navrhovateľky sa v písomnom vyjadrení zo 7. júna 2000 k uvedeným stanoviskám krajského súdu a mesta Poprad vyjadril tak, že „po preštudovaní zaslaného materiálu sa k danej veci nevyjadrujem a rozhodnutie ponechávam na súd“.

Ústavný súd podľa § 30 ods. 1 a 3 zákona o ústavnom súde za účelom ďalšieho objasnenia predmetnej veci nariadil ústne pojednávanie, ktoré sa konalo 12. decembra 2000, 19. júna 2001 a 10. júla 2001.

Na pojednávaní navrhovateľka uviedla, že nebolo zakázané nast'ahovať sa do bytu jej otca, že si nie je vedomá toho, že by tým niečo porušila. V byte otca nebývala prechodne, napr. na tri dni alebo týždne, ale natrvalo. Skutočnosť, že deti dedili po svojom otcovi byt, bola proti nej zneužitá. Na pojednávaní v Poprade jej bolo povedané, že si má svoju bytovú situáciu riešiť bez toho, aby jej museli dať náhradný byt. Povedala im, že sa jej vidí nespravodlivé, keď má podanú žiadosť o byt, aby ju z tohto bytu dali jednoducho von, ale odmietli to s tým, že jej syn má byt. Tvrdila, že mala nárok na ochranu, aby sa nevyst'ahovala bez zabezpečenia náhradného primeraného bytu. Bola presvedčená, že ich zákon bude nejakým spôsobom chrániť, aby sa nemusela z tohto bytu jednoducho vyst'ahovať na ulicu. Byt opustila 18. júna 1999 na základe exekúcie. Tvrdila, že sa zasiahlo do jej rodinného života aj preto, že jej maloletá dcéra veľmi ťažko znášala, že sa musela nast'ahovať do bytu v K. po jej bývalom manželovi, ktorý sa v tomto byte obesil. Dcéra odmietala v tomto byte zostať, utekala jej z domu, mnohokrát sama alebo spolu prespávali u známych. Dcéra „ešte aj teraz plače, poďme domov, urobme niečo, ja tu nechcem byť. Ja ju ukludňujem, že nikto ťa nepríde strašiť, že ocko ťa mal rád. Nevie, či to po právnej stránke bude stačiť, ale moja dcéra veľmi trpí.“ Navrhovateľka uviedla, že je zamestnaná stále na tom istom

mieste – ako sanitárka v nemocnici v P. a býva spolu s dcérou a synom v jeho jednoizbovom byte v K..

Právny zástupca navrhovateľky na pojednávaní uviedol, že konanie pred ústavným súdom sa začalo na podnet navrhovateľky po právoplatnom skončení konania pred všeobecnými súdmi, ktoré boli kompetentné v tejto veci konať. V tomto konaní boli porušené ústavné práva navrhovateľky, pretože samotný proces podľa jeho názoru neprebíhal v súlade s ústavou. Neboli brané do úvahy jej tvrdenia a situácia, v akej sa nachádzala v tom čase, keď prebiehalo konanie, či už pred súdom prvého stupňa alebo odvolacím súdom. V tejto situácii, o ktorej mesto Poprad vedelo, navrhovateľka nebola jeden mesiac alebo jeden rok, ale dlhodobo. Právny zástupca navrhovateľky kvalifikoval situáciu, do ktorej sa navrhovateľka dostala, a samotný výsledok, že bolo rozhodnuté o jej vypratání bytu bez bytovej náhrady, ako porušenie jej ústavných práv podľa čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 3 ústavy.

Zástupca krajského súdu na pojednávaní uviedol, že k neprípustnému zasahovaniu do súkromného a rodinného života navrhovateľky nedošlo, a to z dôvodu, že navrhovateľka nespĺnila zákonné podmienky na prechod nájmu, lebo po smrti svojho otca sa v nasledujúcom období v byte zdržiavala protiprávne. V čase rozhodovania nebola navrhovateľka zapísaná v poradovníku, ale v miestnom zozname uchádzačov o byt, kde prakticky nič nebráni tomu, aby na základe žiadosti občana bol takýto občan do tohto miestneho zoznamu uchádzačov o byt zapísaný. Pokiaľ ide o skutkové zistenia odvolacieho súdu, tie boli v čase rozhodovania také, že navrhovateľke svedčil nájomný vzťah k inému bytu, konkrétne išlo o byt, ktorý mala v spoločnom nájme so svojím manželom. To znamená, že nemohla splniť podmienky prechodu nájmu predmetného bytu v čase smrti svojho otca. Podmienky na poskytnutie bytovej náhrady navrhovateľke splnené neboli. Súď prvého stupňa aj odvolací súd skúmali vec aj z hľadiska § 3 Občianskeho zákonníka a nezistili žiadne okolnosti hodné osobitného zreteľa, pre ktoré by mal v prípade navrhovateľky znieť výrok aj na zabezpečenie bytovej náhrady. Boli toho názoru, že v predmetnom byte sa navrhovateľka zdržiavala bez právneho dôvodu, teda v podstate protiprávne, a pokiaľ ide o jej konkrétnu bytovú situáciu, boli toho názoru, že sa do nej

dostala vlastnou vinou tými úkonmi, ktoré nasledovali po smrti jej otca a v ktorých treba vidieť isté v podstate špekulatívne konanie smerujúce k tomu, aby získala byt pôvodne patriaci otcovi, a vlastne bez akýchkoľvek primeraných dôvodov sa navrhovateľka spoliehala na to, že sa jej to skutočne aj podarí. O špekulatívnosti jej konania svedčí aj dohoda, ktorú uzavrela v roku 1995 so svojim (bývalým) manželom, ktorou sa bez akýchkoľvek náhrad, bez nejakých dojednaní, vzdala bytu, na ktorý mala právo z titulu spoločného nájmu. Za týchto okolností nie sú splnené podmienky na to, aby bolo možné kvalifikovať, že v prípade navrhovateľky došlo k porušeniu jej ústavných práv alebo práv chránených ústavou, a preto zástupca krajského súdu navrhol, aby jej návrh bol zamietnutý.

Zástupkyňa mesta Poprad na pojednávaní uviedla, že nedošlo k zasahovaniu do súkromného a rodinného života navrhovateľky. Práve konaním navrhovateľky došlo k zasahovaniu do vlastníctva mesta, a to tým, že neoprávnene užívala byt napriek tomu, že vedela, že je užívateľkou družstevného bytu a že čestným prehlásením u notára sa 6. februára 1995 majetkovo vyporiadava s týmto bytom. Možno predložiť potvrdenie, že Bytové stavebné družstvo v Poprade 6. marca 1995 na svojom zasadnutí prejednálo žiadosť členky M. S. a I. Č. k výmene bytu; I. Č. z tohto dôvodu navrhli vypočúť ako svedkyňu. Navrhovateľka sa už vopred vzdala bytu, teda vedela, že dôjde k výmene bytu; mala právo na užívanie bytu, ktorého sa vzdala. K prechodu nájmu bytu na navrhovateľku skutočne nedošlo, táto podmienka nebola splnená. Mesto Poprad eviduje 900 žiadostí o pridelenie komunálnych bytov a postupuje v každom prípade v súlade so zákonom. Mesto sa domáha ochrany svojich vlastníckych práv s tým, že proti tomu, kto neoprávnene užíva byt, mesto postupuje v súlade so zákonom. Nelegalizuje sa taký stav, keď sa niekto neoprávnene nastáhoval do bytu, ani jeden takýto prípad sa nestal. Navrhovateľke sa vyšlo v ústrety tým, že evidujú jej žiadosť, avšak, žiaľ, bytová situácia je taká, aká je. Mesto Poprad chránilo svoje vlastníctvo a ako vlastník postupovalo v súlade so všetkými platnými právnymi normami a v súlade s ústavou. K porušeniu obydlia dôjde, keď je urobené niečo protizákonné; navrhovateľka mala obydlie v družstevnom byte. Keď vyporiadala vzťah s bývalým manželom, musela rátať s tým, že nebude mať tento byt, neznalosť zákona neospravedlňuje; vyporiadanie mohla riešiť aj tým, že trojizbový byt mohla vymeniť za dva jednoizbové byty. V čase smrti, keď aj žila v spoločnej domácnosti (so svojim otcom), mala

vlastný byt. Aj podľa Občianskeho zákonníka nie je potrebné zabezpečiť inú bytovú náhradu vtedy, keď osoba má vlastný byt. Mesto ako vlastník sa preto podľa čl. 20 a 21 ods. 3 ústavy domáhalo ochrany svojich práv tým, že predmetný byt vypratalo.

II.

Z dokladov, ktoré ústavnému súdu predložili účastníci konania, ako aj z pripojeného spisu okresného súdu sp. zn. 11 C 822/96 možno skutkový stav zhrnúť nasledovne:

Navrhovateľka, matka dvoch detí, syna V., narodeného 15. septembra 1979, a dcéry M., narodenej 4. apríla 1982, je zamestnaná ako sanitárka v nemocnici v P., v meste, v ktorom prakticky bez prerušenia žila a bývala s rodinou, naposledy podľa evidencie o trvalom pobyte na adrese T. v trojizbovom družstevnom byte, ku ktorému jej počas manželstva s V. S. vzniklo právo spoločného nájmu a spoločné členstvo v družstve.

V septembri 1991 odišla s osobnými vecami a v júni 1992 aj s časťou nábytku z tohto bytu v dôsledku manželských nezhôd a nastahovala sa spoločne s maloletými deťmi k svojmu otcovi L. S., narodenému v roku 1909, ktorý ako nájomca býval v dvojizbovom obecnom byte na M. ul. v P.. So svojím otcom, ktorý bol dlhodobo chorý a o ktorého sa z tohto dôvodu navrhovateľka starala, začala viesť v tomto byte spoločnú domácnosť, a to až do jeho smrti 21. januára 1994.

Rozsudkom okresného súdu zo 14. októbra 1994 č. k. 11 C 91/94-42, ktorý nadobudol právoplatnosť dňa 7. novembra 1994, bolo manželstvo navrhovateľky na základe jej návrhu rozvedené a maloleté deti boli zverené do jej výchovy. Okresný súd v odôvodnení rozsudku konštatoval, že „výčitky odporcu (manžela navrhovateľky) presiahli primeranú, slušnú formu, boli hrubé, nezriedka sa odporca i agresívne správal voči navrhovateľke“.

Dňa 6. februára 1995 rozvedení manželia uzavreli dohodu o ďalšom nájme bytu na T. ul. v P. tak, že naďalej ho bude užívať ako nájomca bývalý manžel navrhovateľky. Bývalý manžel tento byt neskôr vymenil za jednoizbový družstevný byt v K..

Bývalý manžel dňa 1. augusta 1995 zomrel. Z uznesenia okresného súdu zo 14. marca 1996 č. k. 3D 1081/95-14, D not 366/95, ktorým bolo rozhodnuté v dedičskej veci po nebohom V. S., naposledy bytom K., vyplýva, že poručiteľ zomrel bez zanechania závetu ako rozvedený a že k dedeniu po ňom sú povolaní dedičia zo zákona v I. skupine, a to jeho deti mal. V. S. a mal. M. S. v rovnakých podieloch. Súd týmto rozhodnutím schválil dohodu o vyporiadaní dedičstva uzavretú medzi dedičmi, podľa ktorej o. i. členský podiel poručiteľa v Okresnom stavebnom bytovom družstve v Poprade spolu so zostatkovou hodnotou družstevného bytu v sume 16.173,76 Sk nadobudol maloletý V. S..

Z nájomnej zmluvy z 25. júna 1996 vyplýva, že družstevný byt v K., ktorý maloletý nadobudol po svojom otcovi, pozostáva z 1 izby o podlahovej ploche 33,46 m². Navrhovateľka predmetný byt z dôvodu riešenia finančnej situácie svojej rodiny začala prenajímať.

Po smrti otca sa navrhovateľka usilovala o doriešenie svojho bývania v byte na M. ul. v P., najmä o prihlásenie sa k trvalému pobytu na tejto adrese.

Na jej žiadosť o súhlas k trvalému pobytu primátor mesta Poprad listom z 19. júla 1995 odpovedal, že po oboznámení sa so spisovým materiálom, ktorý je evidovaný na Mestskom úrade v Poprade, nie je možné zaujať jednoznačný právny záver, pretože naďalej nie je zrejmé to, či na ňu prešiel nájom predmetného bytu podľa § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka po smrti jej otca. V závere listu sa uvádza, že v prípade, že „preukázate prechod nájmu v zmysle citovaného zák. ust., nebude žiaden problém vykonať formálny prechod nájmu bytu na Vás.“

V liste zo 4. augusta 1995 Mestský úrad v Poprade navrhovateľke oznámil, že z predložených dôkazov zistili, že „ste prestali byť nájomkyňou družstevného bytu dňa

6. februára 1995, teda až po smrti Vášho otca Ľ. S.– nájomcu predmetného bytu. V čase smrti ste boli nájomkyňou iného bytu, a preto na Vás neprešiel nájom k bytu, ktorý sa nachádza v P. na M. ul. v zmysle § 706 ods. 1 OZ“.

Upozornením z 9. júla 1996 Mestský bytový podnik v Poprade upozornil navrhovateľku na povinnosť uvoľniť a odovzdať byt na M. ul., ktorý užíva neoprávnene.

Navrhovateľka na toto upozornenie odpovedala listom z 31. júla 1996, v ktorom uviedla o. i., že je rozvedená, živiťka dvoch maloletých detí, vlastný byt nemá, a preto nemôže byt uvoľniť.

Mestský úrad v Poprade v liste z 10. septembra 1996 navrhovateľke oznámil, že v súlade s čl. II všeobecne záväzného nariadenia mesta Poprad č. 5/95, ktorým sa stanovujú zásady prideľovania komunálnych bytov v meste Poprad, bola jej žiadosť prerokovaná v Bytovej komisii pri Mestskom zastupiteľstve mesta Poprad dňa 3. septembra 1996 a že navrhovateľku zapisujú do miestneho zoznamu uchádzačov o nájom bytu pod číslom 67/96. Zároveň bola navrhovateľka upozornená, že v súlade s vyššie uvedenými právnymi normami (t. j. Občianskym zákonníkom, Bytovým zákonom č. 189/92 Zb. a uvedeným všeobecne záväzným nariadením mesta Poprad) mesto dáva uvoľnené byty do nájmu podľa poradovníka schváleného dňa 12. júla 1995 a že jej preto nemôže byť pridelený byt, v ktorom teraz býva. Zároveň bolo navrhovateľke odporučené, aby si vzhľadom na veľmi nepriaznivú situáciu v oblasti prenajímania mestských bytov hľadala možnosti nájmu i u iných vlastníkov bytových priestorov.

Primátor mesta Poprad listom z 19. septembra 1996 oznámil navrhovateľke, že berie na vedomie jej odmietnutie dobrovoľne uvoľniť predmetný komunálny byt s tým, že svoju príspevkovú organizáciu Mestský bytový podnik v Poprade usmernil, aby v predmetnej veci požiadal príslušný súd o nariadenie vypratania bytu.

Na základe žaloby Mestského bytového podniku v Poprade z 30. augusta 1996 o vypratanie navrhovateľky z bytu na M. ul. v P., pozostávajúceho z 2 izieb a príslušenstva,

bez pridelenia akejkoľvek bytovej náhrady okresný súd rozsudkom z 31. októbra 1996 č. k. 11 C 822/96-28 uložil navrhovateľke, v procesnom postavení ako žalovaná, povinnosť vypratáť predmetný byt do 30 dní odo dňa právoplatnosti rozsudku.

Zo spisu okresného súdu vyplýva, že zástupkyňa navrhovateľky na pojednávaní dňa 31. októbra 1996 uviedla, že navrhovateľka je vedená v poradovníku Mestského úradu v Poprade ako uchádzačka o pridelenie bytu. Navrhovateľka počas výsluchu ako účastníčka konania podľa § 131 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) predložila súdu rovnopis oznámenia Mestského úradu v Poprade z 10. septembra 1996 o zápise uchádzača o nájom bytu do miestneho zoznamu, ktorý tvorí súčasť spisu okresného súdu na č. 1. 21. Navrhovateľka k tomu uviedla, že má dlhodobo podanú žiadosť o pridelenie bytu v Poprade, pričom až rozhodnutím Mestského zastupiteľstva mesta Poprad dňa 3. septembra 1996 bola zapísaná do miestneho zoznamu uchádzačov o nájom bytu. Toto vyjadrenie okresný súd uviedol aj v rozsudku z 31. októbra 1996.

Na základe odvolania navrhovateľky podaného proti celému výroku rozhodnutia okresného súdu vo veci samej krajský súd rozsudkom z 29. októbra 1997 č. k. 1 Co 131/97-49 rozsudok okresného súdu potvrdil. Konštatoval, že súd prvého stupňa vykonal vo veci dokazovanie v potrebnom rozsahu, na základe ktorého správne zistil skutkový stav a vo veci aj správne rozhodol.

Obidva sudy založili svoje rozhodnutie na ustanovení § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého „ak nájomca zomrie (...), stávajú sa nájomcami (spoločnými nájomcami) jeho deti, vnuci (...), ktorí s ním žili v deň jeho smrti v spoločnej domácnosti a nemajú vlastný byt. Nájomcami (spoločnými nájomcami) sa stávajú aj tí, ktorí sa starali o spoločnú domácnosť zomretého nájomcu alebo na neho boli odkázaní výživou, ak s ním žili v spoločnej domácnosti aspoň tri roky pred jeho smrťou a nemajú vlastný byt“.

Na základe vykonaného dokazovania oba sudy mali preukázané, že byt na M. ul. v P. je vo vlastníctve mesta Poprad ako obecný byt, ktorého nájomcom bol otec navrhovateľky, a že navrhovateľka v predmetnom byte žila najneskôr od roku 1992, kedy sa tam v dôsledku

rozporov v manželstve presťahovala spoločne s maloletými deťmi a odkedy v ňom viedla spoločnú domácnosť so svojím otcom, o ktorého sa aj starala. Podľa názoru oboch súdov však navrhovateľka pre nadobudnutie predmetného bytu z hľadiska prechodu nájmu nespĺnila ďalšiu podmienku uvedenú v § 706 ods. 1 prvej vete Občianskeho zákonníka, a to aby nemala vlastný byt, pretože naďalej bola nájomníčkou družstevného bytu nachádzajúceho sa v P. na T. ul., ohľadne ktorého uzavrela dohodu o ďalšom nájme bytu v prospech bývalého manžela až 6. februára 1995, teda viac ako rok po smrti svojho otca. Pokiaľ ide o deti navrhovateľky, sudy konštatovali, že taktiež nespĺňajú podmienku pre prechod nájmu predmetného bytu z dôvodu, že maloleté deti žili v predmetnom byte v spoločnosti svojej matky, ktorá tiež zabezpečovala ich výživu, a preto nešlo o osoby, ktoré by sa starali o spoločnú domácnosť pôvodného nájomcu alebo by boli na neho odkázané výživou. Oba sudy teda dospeli k záveru, že navrhovateľka po smrti svojho otca užíva predmetný byt neoprávnene, a preto na návrh žalobcu jej uložili povinnosť vypratať ho do 30 dní od právoplatnosti rozsudku.

Podľa názoru okresného súdu navrhovateľka má možnosť riešiť svoju bytovú situáciu bytom v K., ktorý zdedil jej maloletý syn, a preto aj prípadnú otázku náhradného bývania v danom prípade považoval za nedôvodnú. Krajský súd sa o tejto časti odôvodnenia rozsudku okresného súdu v odôvodnení svojho rozsudku vôbec nez zmienil a nezaujal ani žiadne stanovisko k otázke bytovej náhrady.

Dovolanie navrhovateľky opierajúce sa o nedostatok spôsobilosti Mestského bytového podniku v Poprade byť účastníkom konania, ktoré podala proti rozhodnutiu krajského súdu, Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) uznesením z 28. júla 1998 sp. zn. 2 Cdo 54/98 odmietol ako neprípustné bez preskúmania správnosti rozhodnutia odvolacieho súdu s poukazom na to, že bývalý Mestský bytový podnik v Poprade ako obecný podnik založený mestom Poprad bol právnickou osobou, a teda bol spôsobilým byť účastníkom občianskeho súdneho konania. Najvyšší súd uviedol, že spôsobilosť byť účastníkom konania treba odlišovať od tzv. vecnej legitímácie účastníka predstavujúcej hmotnoprávny vzťah účastníka k prejednávanej veci, nedostatok ktorej vedie k zamietnutiu žaloby meritórnym rozhodnutím, a že v tomto štádiu konania neskúmal, či

mestský bytový podnik bol vo veci aktívne legitimovaný, pretože existencia či neexistencia tohto hmotnoprávneho vzťahu účastníka k veci nie je relevantná z hľadiska prípustnosti dovolania podľa § 237 písm. b) OSP.

Mesto Poprad podalo proti navrhovateľke návrh na začatie exekúcie vypratáním bytu. Proti upovedomeniu súdneho exekútora o začatí exekúcie vypratáním bytu z 23. februára 1999 navrhovateľka v procesnom postavení ako povinná osoba podala námietky s odôvodnením, že „tu nemá kde s mal. dcérou sa vyst’ahovať, pretože syn, ktorý je plnoletý a má družstevný byt, si nepraje jej bývanie v tomto byte“. Uznesením z 10. mája 1999 č. k. Er. 2012/98-15 okresný súd tieto námietky povinnej proti exekúcii zamietol s odôvodnením, že „sa týkajú hmotnoprávneho nároku povinnej osoby, ktorý mala uplatňovať v pôvodnom konaní a na ktorý nie je možné v exekučnom konaní žiadnym spôsobom prihliadať“. Podľa poučenia tohto uznesenia odvolanie proti nemu nie je možné podať. Dňa 21. mája 1999 súdny exekútor vydal exekučný príkaz na vykonanie exekúcie vypratáním predmetného bytu bez poskytnutia bytovej náhrady, ktorej termín určil na 18. jún 1999, kedy sa exekúcia aj uskutočnila.

Rozhodnutím z 8. júla 1999 č. j. 5214/388-OB, PMS 237/375-OB primátor mesta Poprad určil nájomkyňu A. S., trvale bytom P., na uzatvorenie zmluvy o nájme bytu na uvoľnený byt na adrese M. ul. na základe jej žiadosti z 24. júna 1999 vedenej pod č. j. PMS 237/375-OB a odporúčania Bytovej komisie pri Mestskom zastupiteľstve mesta Poprad zo 6. júla 1999 s tým, že uvoľnený 1-izbový byt na M. ul. v P. bude ponúknutý v súlade so záujmami mesta rodine M. – asanantom z Továrenskej štvrte. V žiadosti A. S. z 24. júna 1999 sa uvádza, že opatruje 82-ročného otca, ktorého vek, ako aj zdravotný stav si už vyžadujú trvalú opateru, čo v jednoizbovom byte je veľmi sťažené a komplikované. V snahe riešiť túto situáciu pokúšala sa o výmenu bytu prostredníctvom inzerátov, ako aj rokovaniami s neplatičmi prevzatím ich záväzkov, avšak bez úspechu. Preto žiada o pomoc pri sprostredkovaní výmeny jej 1-izbového bytu za 2-izbový.

Rozhodnutím z 11. augusta 1999 č. j. 6249/437-OB primátor mesta Poprad určil nájomcu G. H. s manželkou, trvale bytom P., na uzatvorenie zmluvy o nájme bytu na

uvoľnený byt na adrese M. ul., P. na základe žiadosti menovaného o nájom bytu evidovanej pod č. 59/96, uznesenia Mestskej rady v Poprade č. 3/1998 z 24. marca 1998 a odporúčania Bytovej komisie pri Mestskom zastupiteľstve mesta Poprad zo 6. júla 1999. V žiadosti menovaného z 19. júna 1996 sa uvádza, že spolu s manželkou a synom (rok narodenia 1995) bývajú zatiaľ u jeho starej matky, kde býva dohromady 18 ľudí v 2-izbovom byte, kde už niet pomaly ani kde spať. Nakoľko syn je chorý, nutne potrebujú samostatný byt zo zdravotných a hygienických dôvodov.

Navrhovateľka v súčasnosti býva s dcérou a synom v jeho jednoizbovom byte v K.. Jej žiadosť o nájom bytu je evidovaná v miestnom zozname uchádzačov o nájom komunálneho bytu vedeného Mestským úradom v Poprade pod pôvodným číslom 67/1996. V čase, keď jej žiadosť bola zapísaná do uvedeného miestneho zoznamu, sa mesto Poprad riadilo všeobecne záväzným nariadením č. 5/1995, ktorým sa stanovujú zásady pridelovania komunálnych bytov v meste Poprad.

Z čl. II tohto všeobecne záväzného nariadenia vyplýva, že občan mesta za účelom riešenia svojich bytových problémov má právo podať v písomnej forme a s odôvodnením žiadosť o pridelenie komunálneho bytu na Mestskom úrade v Poprade, ktorý po vyplnení príslušného dotazníka a preverení žiadateľom uvedených informácií žiadosť predkladá na posúdenie bytovej komisii. Bytová komisia preverí opodstatnenosť každej žiadosti podľa kritérií uvedených v tomto nariadení. Vlastník bytového fondu na základe odporúčania bytovej komisie žiadosť o pridelenie bytu do 30 dní akceptuje ako opodstatnenú alebo ju zamietne. Podľa kritérií pre pridelenie komunálneho bytu uvedených v čl. III tohto všeobecne záväzného nariadenia žiadateľ o pridelenie komunálneho bytu musí spĺňať jednu z nasledujúcich podmienok: a) je sociálne odkázaný a nemá pridelený komunálny byt, nemá vlastný byt, rodinný dom, družstevný byt a nie je stavebníkom rodinného domu, b) býva v zdravotne závadnom byte, c) bolo mu rozhodnutím súdu zrušené právo užívať byt po rozvode manželstva. Žiadateľ musí mať trvalé bydlisko v meste Poprad. Tieto kritériá sú posudzované vo vzájomnej súvislosti. Vo výnimočných prípadoch možno akceptovať aj žiadosť, ktorá nespĺňa uvedené kritériá, a to po preverení bytovou komisiou a po jej prerokovaní v mestskej rade. Ak medzi dvoma alebo viacerými žiadateľmi dôjde k

nerozlíšiteľnosti kritérií, rozhoduje dátum podania žiadosti. Pri posudzovaní žiadosti v bytovej komisii sa prihliada na nasledovné kritériá: celkový počet osôb, o ktoré sa žiadateľ stará, veľkosť úžitkovej plochy bytu pripadajúcej na 1 osobu, stav žiadateľa (ženaný, rozvedený), technický stav a vybavenosť terajšieho bytu, sociálna odkázanosť žiadateľa, schopnosť žiadateľa riadne platiť poplatky za byt, primeranosť nárokov žiadateľa na veľkosť požadovaného bytu. Z čl. IV tohto všeobecne záväzného nariadenia ďalej vyplýva, že po preverení a odporúčaní bytovou komisiou predloží príslušné oddelenie mestského úradu mestskej rade menný zoznam žiadateľov, ktorí majú byť zaradení do poradovníka. Mestská rada odporučí primátorovi mesta na schválenie žiadateľov na zaradenie do poradovníka.

III.

Predmetným návrhom navrhovateľka namietala porušenie jej základných práv zaručených v čl. 19 ods. 1 a 2, čl. 20 ods. 1 a 3, čl. 21 ods. 3 a čl. 41 ods. 1 ústavy. Toto porušenie videla v skutočnosti, že bola nútená spolu s maloletou dcérou vypratať byt, ktorého nájomcom bol jej otec, s ktorým až do jeho smrti žila spolu s deťmi v spoločnej domácnosti, nachádzajúci sa na M. ul. v P., bez zabezpečenia bytovej náhrady v čase, kedy nemala iný byt a bola z tohto dôvodu vedená v miestnom zozname uchádzačov o nájom komunálneho bytu mesta Poprad. V tejto súvislosti sa domáhala ústavnej ochrany pred zasahovaním do jej súkromného a rodinného života a do jej obydlija postupom mesta Poprad ako vlastníka bytu a rozhodnutiami všeobecných súdov, predovšetkým krajského súdu, ktorý o tomto vypratání rozhodol s konečnou platnosťou.

Tak mesto Poprad, ako aj krajský súd tieto námietky odmietli ako neodôvodnené.

Podľa čl. 19 ústavy každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti (...) (ods. 1). Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života (ods. 2).

Podľa čl. 20 ústavy každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Dedenie sa zaručuje (ods. 1). Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom (ods. 3 prvá a druhá veta).

Podľa čl. 21 ods. 3 ústavy iné zásahy do nedotknuteľnosti obydlia možno zákonom dovoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku (...).

Podľa čl. 41 ods. 1 ústavy manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.

K otázke rozsahu právomoci ústavného súdu

1. Ústavný súd je podľa čl. 124 ústavy nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Neoddeliteľnou súčasťou ochrany ústavnosti je ochrana základných práv a slobôd, ktoré fyzickým a právnickým osobám zaručuje ústava a medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Pokiaľ ide o základné práva a slobody, ústava rozdeľuje ochranu ústavnosti medzi všeobecné súdy a ústavný súd. Systém tejto ochrany je založený na princípe subsidiarity, ktorý určuje aj rozsah právomoci ústavného súdu pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám vo vzťahu k právomoci všeobecných súdov (čl. 142 ods. 1 ústavy), a to tak, že všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2, čl. 152 ods. 4).

Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd

vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (mutatis mutandis, II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01).

Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutie všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (mutatis mutandis, I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/01).

Tieto zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodit' z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci. Vychádzajúc z nich ústavný súd predovšetkým skúmal, či a v akej miere navrhovateľkou napadnuté rozhodnutia všeobecných súdov spadajú do pôsobnosti označených článkov ústavy, či ich možno považovať za zásah do základných práv navrhovateľky a či v kladnom prípade je možné tento z ústavného hľadiska ospravedlniť alebo ho treba považovať za porušenie základného práva.

Osobitne pritom posudzoval rozsudok krajského súdu, najmä z toho hľadiska, či ako odvolací súd, ktorý nebol obmedzený rozsahom preskúmania rozhodnutia súdu prvého stupňa napadnutého odvolaním navrhovateľky a rozhodoval o všetkých skutkových a právnych otázkach veci, uviedol pre svoje rozhodnutie relevantné a dostatočné dôvody.

Namietané porušenia základných práv ústavný súd ďalej posúdil aj s prihliadnutím na obsah spisu okresného súdu sp. zn. 11 C 822/96 a písomného materiálu, ktorý ústavnému súdu predložili účastníci v tomto konaní, tak ako je uvedený v časti II tohto odôvodnenia. Tvrdenia účastníkov obsiahnuté v ich písomných alebo ústnych vyjadreniach

a stanoviskách ústavný súd napokon posúdil vo svetle celej prerokovanej veci vymedzenej uznesením o prijatí podnetu navrhovateľky na konanie.

2. Navrhovateľka v podnete, ktorý ústavný súd prijal na konanie, výslovne nenamietala aj porušenie čl. 21 ods. 3 ústavy (ochrana obydlia), jednako ale uvádzala skutkové tvrdenia, ktoré sa vo svojej podstate tohto článku týkali a ktoré navrhovateľka spojila o. i. s čl. 19 ods. 2 ústavy (ochrana súkromného a rodinného života). Ústavný súd v uznesení o prijatí podnetu na konanie vymedzil jeho predmet vecným pomenovaním bez toho, aby súčasne vo výroku uznesenia špecifikoval tie články ústavy, vo vzťahu ku ktorým predmetný podnet s ohľadom na uvádzaný skutkový základ prijal na konanie.

Ústavný súd v tejto súvislosti poznamenáva, že jeho právomoc sa vzťahuje na každú vec týkajúcu sa výkladu a aplikácie ústavy, ktorá je mu predložená na prerokovanie a rozhodnutie za podmienok ustanovených v ústave a zákone o ústavnom súde. Navrhovateľka tieto podmienky splnila, čo ústavný súd už konštatoval v uznesení o prijatí jej podnetu na konanie.

Návrh, ktorým sa začína konanie pred ústavným súdom v obdobných prípadoch, akým je prípad navrhovateľky, je charakterizovaný skutočnosťami, ktoré sú v ňom uvedené, a nie iba právnymi dôvodmi alebo tvrdeniami, o ktoré sa opiera. S ohľadom na zásadu *iura novit curia* sa ústavný súd nemôže považovať za viazaného právnou kvalifikáciou, ktorú skutkovému základu veci dal navrhovateľ alebo druhý účastník konania. Nemôže sa preto vzdať posúdenia návrhu podľa článku ústavy alebo jeho odseku len preto, že ho navrhovateľ výslovne neoznačil. Tým viac tak nemôže urobiť, ak systematika ústavy nevyžaduje nevyhnutne taký výklad, že každým jej ustanovením sa osobe priznáva osobitné právo alebo sloboda (PL. ÚS 43/95).

Zložitosť modernej spoločnosti robí čoraz ťažším oddeľovať od seba situácie, ktoré sú vnútorne spojené. Týka sa to aj mnohých základných práv, ktoré z takýchto situácií jednotlivcom vyplývajú, bez ohľadu na to, či patria medzi občianske a politické práva alebo hospodárske a sociálne práva.

Ústavou vytvorená ochrana práva na súkromie sa vnútorne diferencuje. Jednotlivými ustanoveniami sa zaručuje ochrana súkromia v rôznych životných situáciách. Do sféry ochrany súkromia patrí aj ochrana obydlia. Zásah do obydlia znemožňujúci ho užívať je spôsobilý zároveň zasiahnuť aj do súkromného a rodinného života jednotlivca. Podľa okolností konkrétnej veci sa ten istý zásah môže teda dotknúť tak práva na ochranu súkromia, ako aj práva na ochranu obydlia.

V danej veci sa skutkové tvrdenia obsiahnuté v návrhu očividne úzko dotýkali nielen súkromného a rodinného života navrhovateľky, ale aj ochrany jej obydlia. Aj právny zástupca navrhovateľky kvalifikoval situáciu, do ktorej sa navrhovateľka dostala, a skutočnosť, že bolo rozhodnuté o jej vypratání bytu bez bytovej náhrady, ako porušenie jej ústavných práv tak podľa čl. 19 ods. 2, ako aj čl. 21 ods. 3 ústavy. Preto v právomoci ústavného súdu bolo posúdiť skutkový základ, o ktorý sa prijatý podnet navrhovateľky opieral, spolu s pôvodne označenými článkami aj podľa čl. 21 ods. 3 ústavy.

K namietanému porušeniu čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 3 v spojení s čl. 41 ods. 1 ústavy

1. Z hľadiska čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 3 ústavy ústavný súd skúmal, či namietané skutočnosti, najmä rozhodnutie krajského súdu, možno považovať za zasahovanie orgánmi verejnej moci a územnej samosprávy do základných práv navrhovateľky, ktoré jej tieto články zaručujú, t. j. do jej práva na ochranu súkromného a rodinného života a obydlia.

Krajský súd v napadnutom rozsudku z 29. októbra 1997 konštatoval, že navrhovateľka „nesplnila pre nadobudnutie predmetného bytu z hľadiska prechodu nájmu (...) podmienku uvedenú v § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka prvá veta, a to aby nemala vlastný byt“, nakoľko bola „naďalej nájomkyňou družstevného bytu nachádzajúceho sa v P. na ul. T.“, ohľadom ktorého „uzavrela dohodu o ďalšom nájme bytu v prospech bývalého manžela až 6. 2. 1995, teda viac ako rok po smrti svojho otca“. Ani pokiaľ ide o maloleté deti navrhovateľky, krajský súd nezistil „taký (ich) kvalifikovaný vzťah (...) k pôvodnému

nájomcovi, v dôsledku ktorého by bolo možné uzavrieť, že došlo k prechodu nájmu bytu na ne“.

Krajský súd teda posudzoval splnenie tejto podmienky „nemať vlastný byt“ ku dňu smrti nájomcu bytu. Vzhľadom na znenie ustanovenia § 706 ods. 1 Občianskeho zákonníka a dôvody, ktoré krajský súd uviedol, nemožno toto jeho posúdenie spochybnit’.

Navrhovateľka sa však dovolala ústavnej ochrany z dôvodu, že „rozhodnutie súdu nebolo spravodlivé, pretože sa musela z otcovho bytu v P. vysťahovať bez poskytnutia bytovej náhrady“, a nie preto, že všeobecné súdy neposúdili zákonný prechod nájmu k predmetnému bytu na ňu alebo na jej deti. Navrhovateľka v tejto súvislosti uviedla, že nebolo zakázané nast’ahovať sa do bytu jej otca, v ktorom spolu s deťmi nebývala prechodne, ale od roku 1992 natrvalo, o čom malo mesto vedomosť. Mala podanú žiadosť o byt a bola presvedčená, že ich zákon bude nejako chrániť, aby sa nemusela z tohto bytu vysťahovať na ulicu. Ďalej namietala spôsob, akým sa v jej prípade prihliadlo na skutočnosť, že sa môže nast’ahovať do bytu syna v K., ktorý zdedil po svojom otcovi. Tvrdila, že táto skutočnosť bola zneužitá na ujmu jej práv. Nakoniec uviedla, že jej maloletá dcéra veľmi ťažko znášala, že sa musela nast’ahovať do bytu v K. po jej bývalom manželovi, ktorý sa v tomto byte obesil.

Ústavný súd nemal dôvod pochybovať o tom, že navrhovateľke vznikol v súlade so zákonom právny dôvod na bývanie v byte na M. ul. v P. najneskôr v roku 1992 odvodené na základe nájomného práva jej otca k tomuto obecnému bytu. Nemohol preto akceptovať tvrdenie zástupkyne mesta Poprad o neoprávnenom nast’ahovaní sa navrhovateľky do predmetného bytu, nakoľko takéto tvrdenie nemá oporu v zisteniach všeobecných súdov. Podľa odôvodnenia rozsudku krajského súdu „bolo nepochybne preukázané“, že navrhovateľka „žila v predmetnom byte najneskôr od roku 1992, kedy sa tam v dôsledku rozporov v jej manželstve presťahovala spoločne s maloletými deťmi a viedla so svojím otcom spoločnú domácnosť, o ktorého sa aj starala.“

Navrhovateľka od tej doby nepretržite tento byt užívala, a to aj po tom, ako jej odvodený právny dôvod užívania predmetného bytu smrťou jej otca zanikol. Bolo nesporné, že v čase, keď mesto iniciovalo súdne konanie a keď rozhodovali všeobecné súdy o vypratání predmetného bytu navrhovateľkou bez zabezpečenia bytovej náhrady, navrhovateľka nemala vlastný byt.

Ústava pojem „súkromný a rodinný život“ ani „obydlie“ bližšie nedefinuje. Nakoľko základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98), ústavný súd pri vymedzení obsahu uvedených pojmov prihliadal aj na príslušnú judikatúru týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

Pojem „súkromný život“ je pojem široký a nemožno ho vyčerpávajúcim spôsobom definovať, najmä ho nemožno obmedziť na „intímnu sféru“, v ktorej každý môže viesť svoj osobný život podľa svojej chuti, a úplne z neho vylúčiť vonkajší svet tejto sféry. Ochrana súkromného života musí teda do istej miery zahŕňať právo jednotlivca nadväzovať a rozvíjať vzťahy so svojimi blízkymi a vonkajším svetom, z ktorého nemožno vylúčiť ani profesijnú a pracovnú činnosť. Obydlie možno definovať ako miesto, kde osoba býva alebo vykonáva svoju obvyklú profesiu (napr. rozsudok Gillow z 24. novembra 1986, § 46; rozsudok Niemietz zo 16. decembra 1992, § 29).

Ochrana „rodinného života“ sa týka súkromia jednotlivca v jeho rodinných vzťahoch voči iným fyzickým osobám, čo v sebe zahŕňa vzťahy sociálne, kultúrne, ale aj morálne či materiálne.

Podľa názoru ústavného súdu zodpovedanie otázky, či bývanie osoby v byte po zániku jej odvodeného práva na bývanie v ňom možno považovať za jej „obydlie“ v zmysle čl. 21 ústavy, bude závisieť od skutkových okolností konkrétneho prípadu a príslušnej zákonnej úpravy, ktorej výklad a uplatňovanie musí byť v súlade s ústavou a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach.

Vzhľadom na vyššie uvedené okolnosti, za ktorých sa navrhovateľka stala jeho užívateľkou, ústavný súd bol názoru, že byt na M. ul. v P. treba považovať za jej „obydlie“ v zmysle čl. 21 ods. 3 ústavy, nakoľko navrhovateľka v čase, keď o ňom konali a rozhodovali všeobecné súdy, bola naň odkázaná. Jeho nútené vypratanie, ktorému bola podrobená navrhovateľka spolu s jej maloletou dcérou, bez zabezpečenia bytovej náhrady predstavuje zásah do jej práv na ochranu súkromného a rodinného života a obydlia zaručených v čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 3 ústavy. Tento záver o zásahu odôvodňuje podľa názoru ústavného súdu i tá okolnosť, že navrhovateľka sa *de facto* v dôsledku núteného vypratania uvedeného bytu musela vystáť aj z mesta Poprad, hoci v tomto meste vždy žila a bývala s rodinou a bola v ňom aj zamestnaná. Zostávalo posúdiť, či je možné tento zásah z ústavného hľadiska ospravedlniť alebo ho treba považovať za porušenie základných práv navrhovateľky.

2. Ústava v čl. 19 ods. 2 nezaručuje ochranu súkromného a rodinného života pred akýmkoľvek zasahovaním. Zaručuje ochranu len pred takým zasahovaním, ktoré je neoprávnené. V súlade s účelom práva na súkromie môžu orgány verejnej moci, fyzické aj právnické osoby zasahovať do súkromného a rodinného života iných vtedy, ak ich zasahovanie možno hodnotiť ako oprávnené. Podmienkou ústavnosti takéhoto obmedzenia práva na súkromie je jeho určenie v súlade so všetkými normami ústavy, ktoré sú právne významné pri uplatňovaní práva na súkromie (II. ÚS 7/1999). Takouto normou je aj čl. 13 ods. 4 ústavy, podľa ktorého pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.

Článok 21 ods. 3 prvá veta ústavy dovoľuje zákonom zásahy do nedotknuteľnosti obydlia „iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné“ v záujme naplnenia tých cieľov, ktoré tento odsek ďalej taxatívne vymenováva, t. j. na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku.

Ústava vo viacerých článkoch používa termín „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ (napr. v čl. 24 ods. 4, čl. 26 ods. 4). Hoci ho používa v rôznych súvislostiach, nemožno mu pripisovať rôzny obsah. Rovnaký termín obsahuje aj dohovor (napr. v čl. 8 ods. 2, čl. 10 ods. 2), preto bolo potrebné pri jeho výklade a uplatňovaní prihliadať aj na príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. cit. rozsudok Gillow, § 55; rozsudok Matter v. Slovenská republika z 5. júla 1999, § 66).

Ústavný súd v súlade s medzinárodným štandardom sa už k tomuto ústavnému termínu „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ vyjadril vo svojej doterajšej judikatúre (napr. I. ÚS 33/95, II. ÚS 28/96, PL. ÚS 15/1998) tak, že ho „možno vysvetliť ako naliehavú spoločenskú potrebu prijať obmedzenie základného práva alebo slobody. Obmedzenie práv a slobôd je nevyhnutné, keď možno konštatovať, že cieľ obmedzenia inak dosiahnuť nemožno. Predpokladom teda je, že obmedzenie je nutné aj v demokratickej spoločnosti“. Inými slovami, zásah musí zodpovedať naliehavej spoločenskej potrebe a musí byť primeraný sledovanému legitímnemu cieľu; pri určovaní rozsahu obmedzenia je dôležitá aj podstata práva, ktoré sa má obmedziť.

Obidva posudzované články ústavy majú síce inú štruktúru a formuláciu podmienok, ale s odvolaním sa na vyššie uvedené nemôže byť v prístupe k ich výkladu a uplatňovaniu v konkrétnej veci podstatný rozdiel. *A fortiori* nemôže tomu tak byť v danej veci, v ktorej má posudzovaný zásah do základných práv garantovaných týmito článkami spoločný skutkový základ. Ústavný súd preto pri posudzovaní jeho ústavnosti s ohľadom na konkrétne okolnosti danej veci nerozlišoval medzi jednotlivými článkami. Nakoniec treba dodať, že aj podľa čl. 19 ods. 2 v spojení s čl. 1 a čl. 13 ods. 4 ústavy sa musia uplatniť obdobné zásady ako v prípade čl. 21 ods. 3 ústavy, pretože pod „neoprávneným zasahovaním“ treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje ustanovený cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie ustanoveného cieľa. V prípade oboch článkov výsledok posúdenia vzťahu primeranosti medzi namietaným zásahom a sledovanými legitímnymi cieľmi bude závisieť od zistenia, či zásah spočíval na relevantných a dostatočných dôvodoch.

3. Zástupca krajského súdu odmietol tvrdenie o neprípustnom zasahovaní do ústavných práv navrhovateľky ako neodôvodnené a zdôraznil, že súdy skúmali vec aj z hľadiska § 3 Občianskeho zákonníka a nezistili žiadne okolnosti hodné osobitného zreteľa, pre ktoré by mal v prípade navrhovateľky znieť výrok aj na zabezpečenie bytovej náhrady. Jej konanie bolo špekulatívne, o čom svedčí aj dohoda, ktorú uzavrela v roku 1995 so svojim bývalým manželom, ktorou sa vzdala bytu, na ktorý mala právo z titulu spoločného nájmu.

Zástupkyňa mesta Poprad taktiež odmietla námietky o zasahovaní do súkromného a rodinného života navrhovateľky a o porušení obydlia ako neodôvodnené a zdôraznila, že v súdnom konaní týkajúcom sa ochrany jeho vlastníckych práv mesto postupovalo pri vypratání navrhovateľky v súlade s platnými právnymi normami a ústavou. Navrhovateľka jeho byt neoprávnene užívala; vzdala sa bytu, na ktorého užívanie mala právo. Navrhovateľke vyšli v ústrety tým, že evidujú jej žiadosť o pridelenie komunálneho bytu; takýchto žiadostí mesto eviduje 900 a v každom prípade postupuje v súlade so zákonom.

Ústavný súd poznamenáva, že zánik odvodeného práva na bývanie v prípade, akým bol prípad navrhovateľky, Občiansky zákonník výslovne neviaže na zabezpečenie bytovej náhrady, a preto právnym dôsledkom zániku nájmu je zásadne povinnosť osoby, ktorá z takéhoto nájmu odvodzovala svoje právo na bývanie v byte, byt vypratať bez zabezpečenia bytovej náhrady. Len s ohľadom na § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka, ktorý ustanovuje, že „výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi“, prichádza do úvahy možnosť neprimeranú tvrdosť, ktorá by v podobných situáciách mohla vzniknúť bezprostredným uskutočnením výkonu práva na vypratanie bytu, zmierniť tým, že povinnosť vypratať byt sa podmieni zabezpečením bytovej náhrady.

Najvyšší súd priznáva citovanému ustanoveniu síce zásadný aplikačný a interpretačný význam pre výkon subjektívnych občianskych práv, ale nepovažuje ho za

ustanovenie, ktoré má vlastnú priamu normotvornú platnosť. Z toho vyvodzuje záver, že „v prípadoch, keď súd vyslovuje povinnosť vypratať byt (obytný dom) osobám, ktorým právny dôvod k jeho nájmu (predtým užívaniu) vôbec nevznikol, je priznanie náhrady za takto vypratávaný byt absolútne vylúčené, a to aj s poukazom na ustanovenie § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Na základe ustanovenia § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka nemožno súdnym rozhodnutím konštituovať dovtedy nejestvujúce právo pre faktického, ale neoprávneného užívateľa bytu (obytného domu), a tým zároveň určovať určitú povinnosť vlastníkovi bytu (obytného domu), tomuto konštituovanému právu zodpovedajúcu.“ (rozsudok z 20. 11. 1997, 1 Cdo 48/97).

Odhladnuc od toho, že skutkové okolnosti veci, v súvislosti s ktorou bol tento názor najvyšším súdom vyslovený, sa podstatne odlišujú od posudzovanej veci, svojou rigidnosťou nemôže byť tento názor v súlade s ústavou a dohovorom s ohľadom na tie zásady, ktoré musia byť splnené v prípade zásahu do práva na ochranu súkromného a rodinného života a obydlia, tak ako boli uvedené vyššie. Podľa názoru ústavného súdu aj § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka musí byť vykladaný a uplatňovaný v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy), resp. nemôže byť vykladaný a uplatňovaný tak, aby mal prípadne za následok porušenie záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z dohovoru alebo inej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách. Prostredníctvom tohto zákonného ustanovenia sa pri prerokovaní a rozhodovaní občianskoprávnej veci, ktorá sa dotýka základných práv a slobôd, umožňuje dosiahnuť s ohľadom na jej konkrétne okolnosti rovnaký cieľ a účel, aký sleduje ústava alebo dohovor, t. j. spravodlivú rovnováhu medzi ochranou legitímneho cieľa vo verejnom záujme a zaručenými základnými právami a slobodami jednotlivca.

Ústava obsahuje v čl. 20 ods. 3 o. i. zákaz zneužiť vlastníctvo na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom. Pod ochranou zákona je o. i. aj rodina, pritom ústava výslovne zaručuje osobitnú ochranu detí a mladistvých (čl. 41 ods. 1 ústavy). Ústava tvorí jeden celok, preto nemožno jednotlivé ustanovenia vykladať samostatne, bez vnútornej spojitosti a bez vzájomnej závislosti (PL. ÚS 4/00).

Z čl. 19 ods. 2, resp. čl. 21 ods. 3 ústavy vyplýva povinnosť všeobecných súdov v každom prípade, v ktorom hrozí zásah do základných práv, ktoré tieto články zaručujú, skúmať s ohľadom na jeho konkrétne okolnosti, či tento zásah je nevyhnutný v demokratickej spoločnosti a primeraný sledovanému cieľu. V tomto zmysle bolo potrebné aj v danej veci skúmať, či nie je vypratanie obecného bytu navrhovateľkou bez zabezpečenia bytovej náhrady v rozpore s dobrými mravmi v zmysle ustanovenia § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

Občiansky zákonník v zásade ponecháva súdu možnosť, aby jednak s prihliadnutím na dôvody hodné osobitného zreteľa (§ 712), resp. s prihliadnutím na príkaz, aby výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskych vzťahov nebol v rozpore s dobrými mravmi (§ 3 ods. 1), rozhodol o povinnosti vypratať byt tak, že ju bude viazať na zabezpečenie príslušnej bytovej náhrady. Ani prípadná okolnosť dvoch bytov nemusí odôvodňovať vypratanie bytu bez bytovej náhrady, čo vyplýva z ustanovenia § 711 ods. 1 písm. g) Občianskeho zákonníka, podľa ktorého ak má nájomca dva alebo viac bytov, nemusí súd privoliť k výpovedi nájmu v prípade, že „od neho nemožno spravodlivo požadovať, aby užíval iba jeden byt“. Z toho vyplýva, že súd v týchto sporoch vždy musí skúmať aj existenciu „dôvodov hodných osobitného zreteľa“, resp. „súlad s dobrými mravmi“ či jednoducho „spravodlivosť uvažovaného opatrenia“.

Tým viac to tak bolo potrebné v danej veci s ohľadom na okolnosť, že mesto Poprad ako vlastník bytu v rovnakom čase, keď iniciovalo začatie súdneho konania, zapísalo navrhovateľku do zoznamu uchádzačov o nájom obecných bytov. Ako vyplýva zo všeobecne záväzného nariadenia tohto mesta, nejde o automatické zapísanie žiadateľa do takéhoto zoznamu, ale o zapísanie, ktorému predchádza preverenie opodstatnenosti žiadosti príslušnými orgánmi mesta podľa podmienok a kritérií uvedených v tomto nariadení. Jednou z podmienok o. i. je, že žiadateľ je sociálne odkázaný a nemá pridelený komunálny byt, nemá vlastný byt, rodinný dom, družstevný byt a nie je stavebníkom rodinného domu. Len keď je žiadosť takto opodstatnená, vlastník bytového fondu žiadosť o pridelenie bytu akceptuje, inak ju zamietne (časť II tohto odôvodnenia).

V prípade mesta za tých okolností, ako tomu bolo v danej veci, je dosť ťažko oddeliť jeho práva vlastníka od jeho povinnosti starať sa o základné potreby obyvateľov mesta, a preto nemožno *a priori* vychádzať z toho, že na základe ustanovenia § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka aktom aplikácie práva sú v takomto prípade konštituované dosiaľ neexistujúce povinnosti vlastníka. Toto ustanovenie vyžadovalo v danej veci najmä zistiť, či mesto Poprad ako vlastník a zároveň správca komunálneho bytového fondu malo v čase rozhodovania súdu taký dôvod dosiahnuť okamžité vypratanie navrhovateľky z bytu, ktorý bolo treba považovať za jej „obydlie“ v zmysle čl. 21 ods. 3 ústavy, že by nebolo od neho spravodlivé žiadať, aby jeho vypratanie súd viazal na zabezpečenie bytovej náhrady.

Tak krajský súd, ako aj mesto Poprad sa bránili predovšetkým tým, že konanie navrhovateľky vzhľadom na dohodu, ktorú uzavrela v roku 1995 so svojim bývalým manželom, ktorou sa vzdala bytu, na ktorý mala právo z titulu spoločného nájmu, bolo špekulatívne.

Ústavný súd k tomu poznamenáva, že s ohľadom na okolnosti, za ktorých sa navrhovateľka i s deťmi odstáhovala z družstevného bytu, v ktorom žila so svojim manželom, do obecného bytu svojho otca, toto jej konanie nemožno považovať za špekulatívne v snahe získať obecný byt. Je nepochybné, že tak urobila v situácii negatívneho dopadu prehlbujúceho sa rozvratu manželských vzťahov na ňu osobne, ako aj na maloleté deti, čoho dôkazom je aj to, že zhruba o dva roky neskôr jej manželstvo bolo skutočne rozvedené, pričom súd konštatoval o. i., že „výčitky odporcu (jej manžela) presiahli primeranú, slušnú formu, boli hrubé, nezriedka sa odporca i agresívne správal voči navrhovateľke“. Toto konštatovanie môže vysvetliť jej následné správanie, prečo po smrti otca sa neusilovala vrátiť k manželovi do spoločného bytu, ale snažila sa doriešiť ďalšie užívanie bytu, v ktorom so svojim otcom určitý čas viedla spoločnú domácnosť.

Ani zo skutočnosti, že navrhovateľka sa vzdala práva k spoločnému bytu v prospech bývalého manžela nemožno bez ďalšieho vyvodit', že jej prístup bol špekulatívny, pretože aj v prípade, že by zostala jeho ďalšou nájomníčkou, jej manželovi by týmto ešte nezaniklo

právo na bývanie v ňom a jej osobná situácia, v dôsledku ktorej podala návrh na rozvod, by sa prakticky nezmenila.

Nakoniec treba v tejto súvislosti poukázať aj na to, že v tom čase sa ani mesto Poprad jednoznačne nevyjadrilo k otázke zákonného prechodu nájmu na navrhovateľku k bytu, v ktorom už dlhší čas so svojím otcom a deťmi spoločne bývala, čo je zrejmé z listu primátora mesta z 19. júla 1995 (časť II tohto odôvodnenia), preto presvedčenie navrhovateľky o tom, že v tomto byte býva natrvalo alebo že sa nemusí z neho vystáhnout' „na ulicu“, mohlo byť vyvolané aj samotným konaním mesta ako vlastníka tohto bytu. Hoci krátko na tento list primátora mesto jednoznačným spôsobom vyzvalo navrhovateľku na vypratanie predmetného bytu (list Mestského úradu v Poprade zo 4. augusta 1995), v tom čase však už jej bývalý manžel tragicky zomrel (1. augusta 1995), v dôsledku čoho sa jej situácia, pokiaľ ide o možnosť mať „obydlie“ v inom byte než v obecnom byte mesta, ktorý užívala, stala nezvratná. V roku 1996, keď sa začalo súdne konanie o vypratanie predmetného bytu, sa navrhovateľka ocitla v ťažkej životnej situácii aj ako matka maloletých detí, ktoré tragicky stratili otca. Preto bez skúmania týchto skutkových okolností danej veci, v čom ústavný súd nemôže nahradiť všeobecný súd, nebolo možné posúdiť, či prevažuje záujem mesta na bezprostrednom vyprataní navrhovateľky z tohto bytu nad jej potrebou mať zabezpečenú bytovú náhradu. Z týchto dôvodov ústavný súd nevyhovел návrhu mesta Poprad na doplnenie dokazovania.

Zástupca krajského súdu uviedol, že súdy skúmali vec aj z hľadiska § 3 Občianskeho zákonníka a nezistili žiadne okolnosti hodné osobitného zreteľa, pre ktoré by mal v prípade navrhovateľky zniet' výrok aj na zabezpečenie bytovej náhrady.

Ústavný súd však k tomu poznamenáva, že z rozsudkov okresného a krajského súdu takéto skúmanie veci nevyplýva. Okresný súd v tejto súvislosti len konštatoval, že navrhovateľka má možnosť riešiť svoju bytovú situáciu bytom v K., ktorý zdedil jej maloletý syn, a preto aj prípadnú otázku náhradného bývania považoval za neodôvodnenú. Zo svojej strany krajský súd sa o tejto časti odôvodnenia rozsudku okresného súdu

v odôvodnení svojho rozsudku vôbec nezmienil a nezaujal ani žiadne stanovisko k otázke bytovej náhrady.

Zo spisu okresného súdu pritom vyplýva, že navrhovateľka uvádzala, že nemá v tom čase iný byt a že z tohto dôvodu má podanú žiadosť o pridelenie komunálneho bytu, ktorú mesto akceptovalo. Súd pri hodnotení dôkazov musí „starostlivo prihliadať na všetko, čo vyšlo za konania najavo, včítane toho, čo uviedli účastníci“ (§ 132 v spojení s § 157 ods. 2 OSP). Preto krajský súd nesmel pri hodnotení dôkazov opomenúť prihliadať na tieto skutočnosti, ktoré podľa názoru ústavného súdu boli spolu s ostatnými okolnosťami veci dôležité pre jej posúdenie z hľadiska § 3 Občianskeho zákonníka a dotknutých článkov ústavy. Krajský súd preto nesmel vo svojom rozhodnutí opomenúť ani zaujať stanovisko k otázke odôvodnenosti zabezpečenia bytovej náhrady navrhovateľke z hľadiska tých zásad, ktoré už boli uvedené vyššie.

Na tomto základe ústavný súd dospel k záveru, že rozhodnutie krajského súdu, ktorým potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa v časti týkajúcej sa povinnosti navrhovateľky vypratať predmetný byt do 30 dní od právoplatnosti rozsudku, t. j. bez zabezpečenia bytovej náhrady, je takým zásahom do jej práv na ochranu súkromného a rodinného života a obydlia, ktorý sa nezakladal na relevantných a dostatočných dôvodoch. Preto tento zásah nemožno považovať ani za oprávnený v zmysle čl. 19 ods. 2, ani za nevyhnutný v demokratickej spoločnosti v zmysle čl. 21 ods. 3 ústavy, a to aj so zreteľom na osobitnú ochranu detí a mladistvých v zmysle čl. 41 ods. 1 ústavy.

Z týchto dôvodov preto vyslovil, že krajský súd porušil jej základné práva zaručené v čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 3 v spojení s čl. 41 ods. 1 ústavy. Vzhľadom na tento záver už ústavný súd nepovažoval za potrebné osobitne sa zaoberať aj namietaným čl. 19 ods. 1 ústavy.

4. Na druhej strane v časti, v ktorej navrhovateľka žiadala vysloviť takéto porušenie aj vo vzťahu k mestu Poprad v spojení s čl. 20 ods. 1 a 3 ústavy, ústavný súd jej návrhu nevyhovел, pretože nezávisle od výsledku súdneho konania, za ktorý zodpovedá len súd,

nemožno v okolnostiach jej núteného vypratania z predmetného bytu bez zabezpečenia bytovej náhrady vidieť samostatné porušenie uvedených článkov ústavy zo strany tohto účastníka konania. Za uvedených okolností ústavnému súdu ani neprislúchalo vlastným posúdením nahradiť posúdenie príslušných orgánov mesta, pokiaľ ide o to, aká bytová politika je najlepšia pri riešení problémov bývania v meste, alebo aké opatrenia bolo treba v danej oblasti prijať vo všeobecnosti, resp. v jednotlivých prípadoch v čase, keď došlo k jej nútenému vyprataniu predmetného bytu.